

Til

- Medlemskommunene
- Troms fylkeskommune
- Sametinget

Innspill til høring av Samerettsutvalget II NOU 2007:13 Den nye Sameretten
Samerettsutvalgets innstilling (SRU 2) til den nye sameretten er ute på høring med frist 15. februar, Troms fylkeskommune har bedt om innspill, også kommunene er høringsparter.

Samerettsutvalgets oppdrag handler om allmenningene og de frie goder i nord. Vel 40 % av landarealet i Troms er forvalta som statsgrunn. I friluftsrådets region forvaltes det meste av utmarka i Storfjord kommune og sammenhengende utmarksområder i Balsfjord kommune av Statsskog. Disse områdene har svært viktige funksjoner i forhold til jakt, fiske og friluftsliv generelt, og er dermed avgjørende for manges helse, livskvalitet og bolyst i hele regionen.

For de samiske lokalsamfunn er friluftsliv og opplevelser i naturen særskilt viktig. Folk nordpå er generelt mer aktive med friluftsliv enn befolkninga lenger sør, se Nordlys 13.11., samt <http://www.ishavskysten.no/no/friluftsliv/sikringforallm.html>
- mye av identiteten til befolkninga er knytta til opplevelser i naturen.

Friluftsrådets medlemskommuner er Karlsøy, Tromsø, Balsfjord, Storfjord og Lyngen. Ressursområdet består av fire store fjorder og tre store halvøyer, daler- og fjelltrakter mot Finland og Sverige og øyriker mot Nordishavet. Området ligger i et gammelt grenseland mellom norrøne og samiske folkeslag, og spesielt i fjordene var det samiske språket lenge levende. I Sørfjorden/ Moskavuotna i Tromsø kommune oppga 80 % av befolkninga å ha samisk som morsmål fram til 1940. Mønsteret i de andre fjordbygdene i Lyngen og Storfjord var liknende. Området vårt har vært et sjøsamisk kjerneområde, og kontakten med de svenske samebyene som helt til 1919 flytta helt ut på de store øyene, har hatt stor kulturell betydning.

De kulturelle særtrekk gjelder også i utøvelsen av friluftsliv som bør tas på alvor. I vedtektene som er sendt kommunene foreslår styret i friluftsrådet et eget punkt i formålsparagrafen:

- å bidra til at regionens særskilte kulturtradisjoner innen naturbruk - norsk, samisk og kvensk, synliggjøres og hensyntas.

Ishavskysten friluftsråd har gått gjennom innstillinga og kommentert de forhold og begrensninger som har betydning for regionens allmenne friluftsinnteresser. Friluftsrådet vil på denne måten gi råd vedrørende problemstillinger som har betydning for organisering og økonomi som skal tjene for de tradisjonelle friluftsliv- og opplevelsesinteressene. Friluftsrådet oppfordrer samtlige kommuner i Troms om å gi uttalelse.

Bakgrunn og mandat

Samerettsutvalget for Finnmark ble nedsatt som følge av Alta saka i 1980. Historisk har begrepet "Finnmark" omfatta det meste av dagens Troms. I arbeidet med forvaltninga av land og vann i Finnmark, er imidlertid dagens avgrensing av Finnmark fylke lagt til grunn, noe som har praktiske og samerettslige konsekvenser for de som er bosatt i dagens Troms.

I 2001 ble det nedsatt et offentlig utvalg for å utrede spørsmål om retten til land og vann i de samiske bruksområdene fra og med Troms til deler av Hedmark, SRU 2. Utvalget var sammensatt av 15 personer; forskere, jurister, bønder og reineiere fra det ganske land. Friluftskompetansen var representert med én representant, da fra Norges jeger og fiskerforbund sentralt.

Utvalget fikk i oppdrag å utrede generelt spørsmålene om den samiske befolkningas rettslige stilling når det gjelder retten til og disponeringa og bruken av land og vann i tradisjonelle samiske områder fra Troms og sørover. Utvalget skulle dels gi en redegjørelse for historiske forhold og for gjeldende rett når det gjelder bruken av land og vann i disse områdene, og dels en begrunna vurdering av hvilke endringer i rettsstillingen som anses som ønskelige. Utvalgets innstilling ble levert i desember 2007 og skal etter høringsrunden gis en politisk sluttbehandling på Stortinget.

Utvalgets forslag

Innstillinga er omfattende, ca. 1.300 sider fordelt på tre publikasjoner. Kartlegginga av historiske tradisjoner og rettigheter, er ikke systematisk utreda. Utvalget har valgt å forholde seg til deler av mandatet, da bare det areal som forvaltes av Statsskog.

Videre har utvalget ikke berørt de føringer som er lagt i Lappecodicillen som sikrer omfattende rettigheter i utmarka i Troms til samer bosatt på svensk side.

Samerettsutvalgets mandat omhandler i særlig grad bruken av og retten til utmark og landskap, allmenningene, til friluftsliv. Likevel har innstillinga påfallende lite fokus på friluftsliv. Utover tall om salget av jakt- og fiskerettigheter, er det ikke innhenta statistikk og annen dokumentasjon om status og utviklingstrekk vedrørende bruken av områdene sett fra de ulike friluftsjaktinteressene.

Samiske bruksområder gjelder arealer og ressursområder i mange ulike eiendoms kategorier; både i offentlig og privat eie. Oplysningsvesenets fond, allmenningene som fortsatt eksisterer rundt i bygdene og ute i skjærgården, det som har vært benevnt som Den ytre almenning, er ikke tema. Det er en kjensgjerning at eiendomsretten og råderetten til fellesressursene er blitt dramatisk endra, gjerne privatisert og lokal sedvane satt til side gjennom inngrep og inngripen fra offentlige myndigheter. De konsekvenser jordskifte, jord- og skogforvaltninga har fått i har i de samiske bruksområdene, berører utvalget i liten grad.

Man kan slik stille spørsmål om utvalget har lagt fram et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for at samfunnet skal kunne ta stilling til en så dramatisk omlegging og spesiell organisasjon som det som er foreslått. Det skal understrekes at det ikke fins liknende modeller noe sted i verden.

Forslag som i særlig grad berører friluftslivet og friluftsjaktinteressene gjennomgås her:

Forslag om ny forvaltnings- og eiermodell for "statens grunn" i Nordland og Troms

Flertallet foreslår følgende:

Opprettelse av et nytt eiendomsselskap

Det foreslås et helt nytt eiendomsselskap etter modell av Finnmarkseiendommen, FeFo. Det foreslås at eiendomsselskapet skal ha et styre med to representanter fra hver av fylkeskommunene. I tillegg skal Sametinget utnevne to representanter.

Utvalget har foreslått at selskapet gis navnet "Hålogalandsallmenningen".

Under eierselskapet opprettes opptil 6 regionale "utmarksstyre" som skal administrere alle bruksrettigheter, herunder jakt, fiske og friluftsliv. Utmarksstyrene skal ha minst en representant fra hver av kommunene. Av de representantene som utnevnes av kommunene skal reindrifts- og landbruksinteressene ha tre hver. Friluftslivsinteressene skal ha minst én representant.

Mindretallet foreslår følgende:

Videreføring av Statskog som grunneier - revidert Statskogmodell

Også her foreslås oppretta regionale "utmarksstyre" (fra 2 til 6). Disse skal være rådgivende for Statskog i forhold til jakt, fiske og friluftsliv, mens Statskog skal ha råderett over skogsdrift og eiendomsforvaltninga. Utmarksstyrene foreslås oppnevnt av Sametinget og fylkeskommunene. Kommunene er foreslått en indirekte rolle i utnevnelsene.

Andre hovedpunkter i utredninga

SRU 2 foreslår at det opprettes en kommisjon og en domstol. Disse skal avklare etablerte eier- og bruksrettigheter. Det kan være aktuelt å anerkjenne privat eiendomsrett til arealer, dersom "historisk bruk" skulle tilsi det. Det foreslås at samisk deltakelse i forvaltninga skal lovfestes.

Kommentarer

Om navneforslagene

Mange har forventet at utvalget skulle vurdere allmenningene og allmennhetens interesser, og ikke lansere en modell for én eiendom. Utvalget brukte først navnet "Hålogalandseiendommen" om eierselskapet i media, noe som avstedkom negative reaksjoner. Deretter har flertallet samlet seg om forslaget "Hålogalandsallmenningen".

Ut fra markedsføringsmessige vurderinger er dette et navn som klinger og virker positivt, det er et "salgsfremmende navn". Navneforslaget er imidlertid villedende av flere hensyn:

- Utmarka i Troms og Nordland kan neppe anses som å ha vært én allmenning. Indre områder i dagens Troms og Nordland var ikke del av det historiske Hålogaland (Navnet Hålogaland var brukt om kystområdene fra Helgeland opp til Malangen). At områdene har vært omtalt i en kilde som "De hålogalandske almendinger", kan i beste fall tyde på at det her var snakk om mange allmenninger, innenfor håløghøvdingenes og ikke samiske territorier. Bruk av navnet Hålogaland, vil være historisk feil bruk av landskapsnavn.

- 2. ledd i navnforslaget "Hålogalandsallmenningen" indikerer at det er snakk om en reell allmenning. Bruk av allmenningsbegrepet blir her misvisende siden utvalgets forslag ikke er noen allmenningsmodell, men et eiendomsselskap.
- Allmenningsbegrepet blir misvisende også fordi det er snakk om å gjøre statsgrunn om til privat eiendom, se kommisjonen som er igangsatt i Finnmark. Man kan stille et stort spørsmål ved om allmennheten, lokalsamfunnene eller primærnæringene er tjent med at utmarka privatiseres ytterligere, og deri om den på grunn av "historisk bruk" skal eies av folk som ikke bor i lokalsamfunnet.
- Begrepet og institusjoner kalt "utmarksstyrene" er lansert om et nivå som skal forvalte "de frie goder". Ansvarsområdet er ikke avklart. Dersom slike "utmarksstyrer" skal være mer et nytt konkurrerende organ i forhold til etablerte råd og styrer, vil disse måtte gis funksjon som interkommunale allmenninger. For disse områdene og deres styrer bør allmenningsbegrepet brukes så vel i navnsettinga som i funksjon.

Slik blir nåde forslag som "Hålogalandseiendommen" og "utmarksstyre" villedende i forhold til innholdet.

Allmennhetens tilgang til landskap og områder

Det foreslås ingen direkte endringer i forhold til dagens ordning. Allemannsretten vil i all hovedsak videreføres gjennom begge forslagene fra SRU 2. Det betyr at en av de viktigste grunnforutsetningene for friluftsliv blir ivarettatt.

Hvordan ansvar, oppgaver og inntekter skal fordeles mellom de to administrasjons- nivåene, er ikke avklart. Hvordan evt. konflikter mellom eierselskapets interesser og behov for inntekter ved salg av ressurser og verdiene for friluftsopplevelsene, jfr. utbygging av vannkraft, vindkraft, store hyttebyer, med mer, skal reguleres, er ikke omtalt. Det vises til kommentarer om økonomi og inntjening lenger ned.

Det er to endringer som foreslås. Den ene vil åpne for tildeling av eksklusive rettigheter til fjordfiske. Friluftspolitisk er det viktig å understreke at dette ikke må hindre allmennhetens tilgang til fritidsfiske i sjøen. (Denne delen av utredninga har høringsfrist 1. desember 2008 og gjennomføres av Fiskeri- og kystdepartementet). Det andre endringsforslaget innebærer at alle kan ta ut trevirke til husflid på statsgrunn/ i statsallmenning. Dette har liten praktisk betydning for friluftinteressene.

Det foreslås en allmenn rett til uttak av trevirke til husflidsformål på statsallmenningene og statens grunn i samiske områder.

Dagens regulering av plukking av muldebær i straffelovens § 400 gir mulighet for å begrense folks tilgang på multer på privat grunn i Nordland, Troms og Finnmark. Statskog praktiserer i dag allmenn tilgang til multer på sine områder. Det er viktig for friluftslivet at denne ordninga videreføres også ved en ny eierform eller organisering.

Allmennhetens tilgang på jakt og fiske

Jakt og fiske er foreslått videreført som før. Innstillinga har heller ikke forslag om endringer av forvaltninga av de lakseførende vassdragene.

Fiske i ferskvatn og jakt krever i dag tillatelse fra grunneier (gjerne fiske-/jaktkort). Dagens statsgrunn i Troms er viktige arealer for fiske og jakt. Det er derfor avgjørende for utøvelsen av jakt og fiske at dagens tilgang opprettholdes.

Tilgang til jakt- og fiskekort kan deles i to. Det første går på tilgjengeligheten på kort. Det er ingen av forslagene fra SRU 2 som tilsier at denne vil bli dårligere enn dagens Statskogordning. Riktignok kan inndeling av dagens statsgrunn i mindre enheter som foreslått kunne være en ulempe for de som fisker/ jakter på mange ulike steder i Nordland og Troms og som vil løse kort pr. internett. Med en god geografisk inndeling, og samhandling med organiserte private grunneierlag der det vil være naturlig, vil dette være av liten betydning.

Videre foreslås det at man kan skille på pris til innenbygds- og utenbygdsboende, men at prisrammene fastsettes av departementet. Ved knapphet på ressursene kan en også skille på tilgangen til innenbygds- og utenbygds boende. Denne muligheten har fjellstyrene i Sør-Norge og Statskog i dag, og den har også vært vanlig i differensiering på pris.

Her bør man merke seg at når fylkesgrensene brukes som grense i fellesressursområdene, kan det medføre løsninger som oppleves å være i strid med samisk sedvane. I dag må naboer på Alteidet i Kvæningen og Langfjorden i Alta betale ulike priser når de bruker sine tradisjonelle og felles bruksområder fordi de bor på hver sin side av fylkesgrensa, i og med ordninga med utenbygds og innenbygdsboende. På Finnmarkseiendommen må jegere fra Kvæningen betale det samme som jegere som kommer fra Oslo, 200 mil unna. Kvæningen var fram til 1986 administrert fra Statens skoger Finnmark.

Dette er forhold som angår brukernes sedvanemessige rettigheter og utøvelse av friluftsliv i sine hjemtrakter, men som ikke er hensyntatt i innstillinga. En forvaltningsordning må ta høyde for å organisere og løse slike misforhold.

Det andre som kan begrense tilgangen til jakt og fiske er prisene på kort. I begge modellene som foreslås fra SRU 2 forutsettes det at dagens prispolitikk skal videreføres. Departementet skal sette et øvre tak på pris. Videre er det en forutsetning at inntektene skal pløyes tilbake til kultivering og tilrettelegging. Det er ikke grunn til å tro at noen av de foreslåtte forvaltningsmodellene vil føre til et vesentlig endra prisbilde.

Grunneiere kan i dag ikke ta betalt for fiske med stang og handsnøre etter innlandsfisk av unger under 16 år. Statskog gir i dag gratis tilgang til de som er under 18 år og de som er over 67 år. Fra nyttår blir den nedre grensa heva til 20 år. Utvidelsen Statskog gjør fra av den lovbestemte grensa på 16 år, til 18 og 20 år, er viktig for rekrutteringa til fiske. Denne ordninga bør videreføres ved ny forvaltningsordning.

Inntekter og finansiering av nødvendig infrastruktur for friluftsliv

Mange har en oppfatning av at det er store inntekter som overføres fra Troms til sentrale strøk. Det er ikke tilfelle. Derimot kan man nok si at det er tilfelle for inntektene fra de statlige fisketrygd- og jegeravgifter, der midlene går til fond som i hovedsak disponeres sentralt, mens noe blir bevilga til søkbare tilskuddsordninger.

Salg av jakt- og fiskekort gir visse inntekter. For friluftslivsinteressene og lokalsamfunnene er det viktig at prisene holdes på et akseptabelt nivå, samtidig som inntektene kanaliseres tilbake til kultivering og tilrettelegging av infrastruktur, og at dette gjøres på en kostnadseffektiv måte. Begge forslagene fra SRU 2 klargjør og forsterker kravet om tilbakeføring av inntektene i forhold til dagens Statskog ordning. Avhengig av hvordan, kan dette fremme friluftslivsinteressene i regionen.

Det kan stilles spørsmål ved kostnadseffektiviteten i de organisasjonsmodellene som er foreslått.

Gjennom anerkjennelsen av områdene som allmenninger, vil et evt. salg av rettigheter eller grunn fra statens grunn/ statsallmenning innebære et frasalg av allmennhetens ressurser. Rettighetssalget kan være salg av tomter, fallrettigheter, vindrettigheter, eller lignende. I og med at utøverne av friluftsliv er den klart største representanten for allmennheten i de aktuelle områdene, er det også naturlig at inntektene fra slike salg skal gå til beste for de allmenne friluftslivsinteressene lokalt.

Med unntak av Statskog mangler vi i Troms organisasjoner som arbeider systematisk med fysisk tilrettelegging og drift av infrastruktur for friluftsliv. Turistforeningene, jeger- og fiskerforeningene og andre organisasjoner gjør en god jobb innenfor begrensa rammer som frivillige, men de har verken ressurser eller kompetanse til å ta over den rolla Statskog har i dag. Til det er

Det finnes flere men mindre kilder til å finansiere infrastruktur og andre tiltak for friluftsliv. I Troms har finansieringa av infrastruktur til fellesgodene gjennomgående vært en flaskehals. Så vel kommunene som fylkeskommunen har liten tradisjon og erfaring med å sørge for infrastruktur og tilrettelegging for friluftsliv, og både politiske status og nivå på bevilgninger er særdeles lavt i Troms i forhold til tilsvarende i andre regioner, se <http://www.ishavskysten.no/no/friluftsliv/ressurser.html>. Dette har i seg selv vært hemmende for å prioritere og legge til rette for det allmenne friluftslivet.

Derimot har folk i regionen en sterk tilhørighet til det enkle friluftslivet, se SSBs Levekårsundersøkelse og statistikk over regional fordeling, og oppslag Nordlys 13.11.08.

Det er derfor viktig at man uavhengig av modell sikrer en organisasjon som vil innebære et reelt framskritt for allmennhetens friluftsliv i Troms. I en framtidig organisasjon må man sikre

- at beslutningsansvaret blir lagt nærmest mulig brukerne
- ressurser og kompetanse for å ivareta friluftsliv generelt, og for å ivareta tyngre fysisk tilrettelegging, tilsyn og drift spesielt

Det er grunn til å framheve at det er også behov for et betydelig løft for friluftslivet i Troms. Her vil vi vise til de betydelige statlige overføringer som over tid er foretatt for etablering av stier og leder, samt skjærgårdsparker i Sør-Norge. Inntektene fra salg av rettigheter på "statens grunn", vil ikke være tilstrekkelige til å dekke det store etterslepet og behovet på dette feltet i Troms. Det er viktig å unngå at organisasjonen bli nødt til å foreta utsalg av ressurser som vil kunne medføre uheldige inngrep i landskapsverdiene og allmennhetens interesser. Derfor må det foretas en vurdering av økonomi med kostnader og inntekter for en forsvarlig drift.

Vedr. rådighetsendringer iverksatt gjennom offentlige forvaltningsregimer
Del III i utvalgets innstilling er svært interessant, ikke minst ut fra behovet for en gjennomgang og dokumentasjon av landskapenes tingsrettslige historie.

Anne Severinsen har foretatt en grundig dokumentasjon og kritisk analyse av hvordan Rana ble gjort om til Kongens område.

Øyvind Ravnas gjennomgang av eiendomsutviklinga i områdene rundt Tromsdalstinden, er et godt eksempel der bruken av beviser i rettslige prosesser har resultert i at opprinnelig samiske allmenninger er gjort om til private sameier. Eierne er for øvrig spredt over hele landet, og fjellområdet er til salgs for høystbydende.

Dette er viktig kunnskap, som burde ligge til grunn for en ny og bedre organisering av forvaltninga. Det er også viktig for at friluftspolitikken skal kunne bygges på natur- og kulturforståelse. Det var forventa at utvalget hadde gitt frambringelse av historisk dokumentasjon av denne typen stor vekt. Mangelen på områdevis historiske gjennomganger svekker innstillinga som beslutningsgrunnlag.

Organisering, avgrensning og mandat

Nærhet mellom beslutningsnivå og de det gjelder, skal være et bærende folkerettslig prinsipp.

De to fylkene er sammensatt av mange ulike kulturregioner og utmarksområder. Historisk har man i Kvenangen selvsagt aldri hatt felles bruksområder med f. eks. Hattfjelldal. Tingsrettslig er områdene i Nordland og Troms svært ulike. Det foreslåtte forvaltningsområdet er stort og meget langstrakt. Fra Finmarks til Nord-Trøndelags grense er det 100 mil langs E-6. Utvalget har ikke lagt fram noen historiske grunner eller rasjonelle gevinster for ett eierselskap for et så stort område som hele Troms og Nordland.

Det kan stilles spørsmål ved flere forhold vedrørende forslagene

- om indirekte demokrati der fylkestingene og Sametinget skal oppnevne representanter til et eiendomsstyre* er egna til å sikre demokratisk forvaltning og at beslutninger tas på rett nivå
- om to-nivå-modellen og fordelinga av makt og råderett mellom et eiendomsstyre og de regionale allmenningene ("utmarksstyrene").
- Samerettslig fortøner det seg feil når samebyene på svensk side ikke er foreslått medvirkningsrett

Det er snakk om rettigheter til "utmark". Utmark, skog og arealer dreier seg om naturforvaltning. Riktig naturforvaltning forutsettes kunnskaper, innsikt og nærhet slik at tilbudet blir godt.

Verken Troms fylkeskommune eller Sametinget har vektlagt tradisjoner eller kompetanse innen naturforvaltning eller friluftsliv. Sågar i Finnmarkseiendommen har man til nå vært tilbakeholdne med å bruke ordet "friluftsliv", kfr. Direktørens presentasjon på Troms fylkeskommunes dialogkonferanse 04.09.08.

For begge de aktuelle forvaltningsmodellene er det foreslått regionale "utmarksstyrer".

For det evt. eierselskapet er det skissert en modell der reindriftsnæringa og landbruksnæringa skal ha minimum tre representanter hver og flertall i styret. Friluftsinteressene derimot er sikra bare én plass. Sett ut fra omfanget av bruken, den betydning friluftslivet har for den allmenne befolkning, samt spennet i de ulike frilufsorganisasjoner og brukergrupper, synes det urimelig at friluftslivet kun skal være sikra én representant.

Det blir også påfallende når kun Den norske turistforening og Norges Jeger- og fiskerforbund er nevnt som aktuelle representanter for denne store og sammensatte gruppa. Disse organisasjonene har mange medlemmer også i regionen. Eksempelvis har Troms turlag 3.600, Tromsø jeger- og fiskeforening 1.100, Tromsø havpadleklubb 560 og Arctandria kystlag 220 medlemmer pr. november 2008. Friluftsrådet vil påpeke at det i tillegg er mange andre organisasjoner i ulike kategorier, samt at friluftslivet rundt i lokalsamfunnene i stor grad er organisert gjennom trimgrupper, bygdelag, idrettslag, eller liknende.

Vedrørende en oppdeling i regionale enheter, jfr. "utmarksstyrer", er det viktig å sikre en helhetlig forvaltning av større sammenhengende landskap og friluftsområder. Det bør være et mål at landskapsinndelinga i Troms gis en historisk riktig organisering og forvaltning. Dette behovet må selvsagt avveies mot at områdeavgrensninga også bør hensynta aktuelle forvaltningsorganer som regionråd, friluftsråd, reinbeitedistrikter, svenske samebyers bruksområder, og andre.

Unødig byråkrati og ressursbruk og ytterligere oppsplitting av forvaltninga må unngås. Det er viktig med en nøktern vurdering av ressursbruken.

I en og samme region og for et og samme utmarksområde kan det i dag opereres med mange ulike organer for beslektet tema og ansvarsområder:

Kommunale viltneemnder/ miljønemnder/ ressursutvalg, interkommunale friluftsråd, kontaktutvalg/ styrer for nasjonalparker/ landskapsvernområder, Statskogs samarbeidsutvalg for friluftsliv, jakt og fiske, beitelag, skogeierforeninger, reinbeitedistrikter, samebyer, grunneierlag, elgvald og forvaltningsstyrer, mm

Det sier seg selv at det med slik organisering og oppsplitting av ressurser, ikke er tilstrekkelige ressurser til å ivareta kvalifisert forvaltning i forhold til dagens utfordringer med gjengroing, uorganisert og kommersiell ferdsel, behov for tilrettelegging, mm.

Når det gjelder selve avgrensninga, er fylkesgrensa som tidligere påpekt, inga logisk grense for friluftsliv og sedvanemessig bruk av utmark. I vårt område kan, dersom man bare ser på den

delen av utmarka som forvaltes av Statsskog, ei naturlig inndeling være områdene fra og med Ofotfjorden til Malangen, og fra Malangen til og med Stor-Lyngen/ evt. med Kvænangen. Forvaltningsmessig kan man med fordel samle hele området fra og med Ofoten, indre Troms og Nord-Troms, dvs. det som var Statens skoger Troms.

Det er naturlig å se Ofotalvøya/ Stuoranjárga som en sammenhengende utmark selv om den tilhører både Nordland og Troms fylke. Det historiske nordsamiske språkområdet går dessuten fra Ofoten og videre nord- og østover. Efjorden i Tysfjord kommune er ei topografisk og kulturell grense. Dette er et poeng som bør tillegges stor vekt i avgrensninga.

Oppsummering

Det er forvaltninga av allmenningene og de frie goder saka handler om .Både matrikulert og umatrikulert statsgrunn i Troms, både terreng og de store lakseførende vassdragene, er svært viktige friluftsområder. Dette gjelder både ut fra opplevelseskvaliteter, faktisk bruk og i folks bevissthet. Dette bør gjenspeiles i organisering og mandat som gis framtidige forvaltningsorganer, og i tillegg til å sikre det folkerettslige, må regionens friluftsutøvere gis god tilgang til og kvalitet på områder for allsidige naturopplevelser.

Sett fra friluftsråds perspektiv er det grunn til å stille ved om sameretten skal avgrenses til en sak om modeller for forvaltning av de eiendommer som i dag forvaltes av Statsskog. Opplysningsvesenets fond inkludert lappevesenets fond, finnefondet, de nordlandske skolefond, m. m. er fellesressurser av stor allmenn interesse, og som burde vært vurdert i denne sammenhengen.

Det bør prioriteres å framskaffe tingsrettslig dokumentasjon for alle områdene, slik det er gjort for Rana, og for alle typer grunn.

De økonomiske og finansielle betingelser for forvaltninga er av stor betydning, og er ikke tilstrekkelig belyst og ivaretatt i innstillinga. Inntektene også fra de statlige fisketrygd- og jegeravgiftene bør vurderes regionalisert, da etter en modell som reflekterer territorium og ikke brukernes bosted.

Det er hensiktsmessig og historisk riktig organisering av områder og tilgangen til "de frie goder" for friluftsliv, beite og andre bærekraftige utmarksnæringer det dreier seg om, da primært til beste for de som har tilknytning til utmarksregionen eller allmenningen. En ny organisering må innebære en reell forbedring folkerettslig og ressursmessig slik at allmennhetens frilftsinteresser inkludert de samiske, ivaretas, samtidig som tradisjonelle utmarksnæringer og beite sikres.

Flertallet foreslår et privateiendomsselskap, ikke en allmenningsorganisasjon slik navneforslaget Hålogalandsallmenningen kan få folk til å tru. Flertallets modellforslag med to nivå og et eiendomsstyre for Troms og Nordland virker ikke som en overbevisende modell for et bærekraftig demokrati og sjølstyre. Allmennheten i Troms er neppe tjent med at ett konsernstyre får eiendomsrett til et område som tilsvarer 1/3 av fastlands-Norge, et meget stort geografisk område med store kulturelle ulikheter.

For mange råd og organer på samme territorium gir små muligheter til forsvarlig forvaltning.

Dersom "utmarksstyrer" skal ha en fornuftig funksjon, bør de gis status, avgrensning og navn som allmenningsstyrer med reell råderett og tilstrekkelige økonomiske ressurser.

Aktuelle landskap som skal demokratiseres må utgjøre store nok og hensiktsmessige regioner og bør ha en felles historie. Sammensetninga av styringsorganene må reflektere regionens allmenne friluftsinnteresser.

Forvaltning og tilrettelegging for friluftsliv koster. Så vel på privat som på fellesgrunn er det et stort behov for større aktivitets- og investeringsnivå enn tilfellet er i Troms i dag. Fordyrende administrasjon og dyrere tjenester, vil medføre behov for økte inntekter. Dette kan dersom økonomien ikke er sikra på anna vis, medføre større press på kommersialisering av natur og utmark som fellesgoder f. eks. gjennom salg av attraktive naturområder til sportsanlegg, fritidsanlegg, utleiehytter, vindkraft og annen kraftindustri, m.m.

Uansett modeller vil forvaltninga av fellesgodene være et samfunnsansvar og det vil være et behov for å sikre bevilgninger til forsvarlig drift og tilrettelegging for allmennhetens friluftsliv over statsbudsjettet.

Samiske tradisjonelle bruksområder i Troms omfatter mer enn dagens statsgrunn. En nyorganisering av såkalt statsgrunn får mye å si for lokalt/ regionalt selvstyre og for allmennhetens friluftsinnteresser. Organisering av forvaltning med finansiering og representasjon, må gjøres ut fra hvordan samfunnet på beste måte skal ivareta naturen, samt rettighetshavernes og allmennhetens interesser.

Konklusjon: Det er behov for en styrking av demokratiet i forvaltning av allmenningsressursene og styrke det tradisjonelle friluftslivet i Troms. Utvalget har ikke framlagt et beslutningsgrunnlag som er godt nok til å foreta endringer av forvaltninga, slik det er foreslått.

Høringsuttalelsen kan leses på friluftsrådets hjemmeside www.ishavskysten.no og <http://www.ishavskysten.no/no/friluftsliv/samirights.html>

Med hilsen

Ola M. Johansen (sign)
rådsleder

Ragnhild Sandøy(sign.)
daglig leder

Vedlegg: Notat om begreper og eiendoms kategorier

Kopi:

- FNF – Troms
- Friluftsrådenes Landsforbund, FL
- Friluftsrådene i Nordland og Troms

Vedlegg

Notat om begreper og eiendoms kategorier

Begreper som er grunnleggende for forståelsen av sameretten redegjøres kort for her:

Allemannsrett

Allemannsretten er retten til på visse vilkår, ferdsel og opphold, sanking av bær, sopp og urter i utmark, ferdsel på frossen innmark, samt fiske i saltvann. Allemannsretten er hevdvunnen og lovfesta i Norge, Sverige, Finland og delvis i Skottland, og er avgjørende for utøvelsen av friluftsliv. Allemannsretten ble innført i fiskeriene sist på 1800-tallet.

Allmenning

En *allmenning* er et avgrensa geografisk område der ingen har eksklusiv eiendomsrett, og som har funksjon som en fellesressurs. De som har bruksrett til allmenningen, må ha en geografisk tilknytning til allmenningen.

Om Statskog

Skog og skogvirke hadde stor betydning for veksten i fiskeriene langs kysten, og sist på 1600-tallet viste både private og statlige vesener interesse for allmenningene i nord. Etter koloniseringa av dalførene i innlandet og veksten i samebyene, intensiverte staten sin tilstedeværelse. I 1860 ble landet delt inn i firstemesterdistrikter. Troms og Finnmark firstemesterdistrikt hadde sete i Tromsø og var delt i fire forvaltningsdistrikter, derav ett i dagens Troms, Malangen. Hensikten med skogvesenet var dels å drive oppsyn med kongens, dvs. statens skoger, dels utvise hogst av trær på rot hos private. Respekten for statens eiendomsrett var liten både i samebyene og hos sjøfinnene. Statens drev ved hjelp av bevilgninger målbevisste oppkjøp av gode skogeiendommer.

Jordsalgskontoret for Finnmark skulle administrere jordsalgsloven og jordsalgsreglementet av 1902. En egen Jordutvisningsresolusjonen av 1775 gjorde det mulig å eie privat jord i Finnmark.

I 1957 ble Direktoratet for statens skoger etablert under Landbruksdepartementet.

1993 ble Statskog SF etablert med utgangspunkt i Direktoratet for Statens skoger. Hensikten var å sikre en mer rasjonell drift og utvikling av statens eiendommer og naturressurser. Statskog SF er landets største grunneier, og arealene skal brukes aktivt for å sikre viktige samfunnsoppgaver med satsing på tilrettelegging og forvaltning av eiendommer til beste for allmennheten med tanke på naturvern, friluftsliv og lokal verdiskaping.

Om Opplysningsvesenets Fond, OVf

Opplysningsvesenets fond, OvF er en norsk, statlig institusjon som forvalter statskirkelige eiendommer i samsvar med Grunnloven § 106 og Lov om Opplysningsvesenets fond. Fondet er underlagt Kultur- og kirkedepartementet og har Den norske kirkes beste som formål. Fondet er en av landets største grunneiere og er blant annet eier av mange prestegårder, presteboliger, store skogarealer og ca. 12.500 festetomter. I en utredning i OvF s høringsuttalelse av 28.11.2006 i anledning NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke konkluderer Advokatfirmaet Hjort med at Opplysningsvesenets fond (Ovf) er en selveiende formuesmasse.

Fondets portefølje omfatter i dag statlige eiendommer som opprinnelig kommer fra flere fond og vesen. De grunneiendommer som Opplysningsvesenets fond har grunnbokshjemmel til i Nordland og Sør-Troms, tilhører egentlig Det nordlandske kirke- og skolefond, en stiftelse som ble opprettet 27. november 1716.

Fondets skoger og utmark var lenge forvalta av Statskog. Siden 2000 har Norskog hatt oppdraget med å forvalte OvF sine skog- og utmarksarealer. Opplysningsvesenets fond (OVF) skal registrere sine utmarkseiendommer for å få en oversikt over eiendomsmassen og videre velge ut de eiendommene/ byggene som har kulturhistorisk verdi.

Friluftsliv

LOV 1957-06-28 nr 16 Lov om friluftslivet (friluftsløven), definerer innmark og utmark og regulerer forholdet mellom grunneier og allmennheten, inkludert ferdsel på innmark og i utmark. Friluftsløven har bestemmelser om friluftsområder.

Friluftsråd

Friluftsrådene er interkommunale spesialorganer som skal sikre allmennhetens friluftsliv. I Sør-Norge har man friluftsråd bare i kystområdene, mens forvaltninga av de frie goder i fjellbygdene ivaretas av statsallmenningene eller bygdeallmenningene.